

Matematička teorija računarstva

Vježbe 02

Matko Botinčan

PMF – Matematički odjel

20.10.2006.

Relacije uređaja

- preduređaj — refleksivna i tranzitivna relacija
- parcijalni uređaj — refleksivna, tranzitivna i antisimetrična relacija (oznaka: $\leq$) ($\leq^T$ označavamo $\geq$)
- striktni parcijalni uređaj — irefleksivna i tranzitivna relacija (oznaka: $<$)
- linearni (totalni) uređaj — parcijalni uređaj kod kojeg su svaka dva elementa u relaciji

Napomena:

- R parcijalni uređaj $\Rightarrow R \cap I^c$ striktni parcijalni uređaj
- R striktni parcijalni uređaj $\Rightarrow R \cup I$ parcijalni uređaj
- parcijalni uređaj R je linearan $\Leftrightarrow R \cup R^T = A$

Zadatak:

Neka su $\leq$ i $<$ standardni uređaji na skupu $\mathbb{N}$.
Dokažite da vrijede slijedeće tvrdnje:

- (i) $< \circ < \subsetneq <$
- (ii) $\leq \circ < = <$
- (iii) $\leq \circ \geq = \mathbb{N}^2$

Kažemo da je $(A, \leq)$ parcijalno uređen skup ako je $\leq \subseteq A \times A$ relacija parcijalnog uređaja.

Neka je $(A, \leq)$ parcijalno uređen skup, $X \subseteq A$ i $a \in A$.

- a je **gornja međa** za X ako $\forall x \in X. x \leq a$
 a je **donja međa** za X ako $\forall x \in X. a \leq x$
- a je **najveći** element u X ako $\forall x \in X. x \leq a$ i $a \in X$
 a je **najmanji** element u X ako $\forall x \in X. a \leq x$ i $a \in X$
- a je **maksimalni** element u X ako $\neg \exists x \in X. a < x$ i $a \in X$
 a je **minimalni** element u X ako $\neg \exists x \in X. x < a$ i $a \in X$
- a je **supremum** za X ako je a najmanji element u skupu svih gornjih međa za X
 a je **infimum** za X ako je a najveći element u skupu svih donjih međa za X

Napomena:

- U linearno uređenom skupu (**lus**-u) minimalni (maksimalni) element je ujedno i najmanji (najveći).
- U parcijalno uređenom skupu (**pus**-u) minimalni (maksimalni) elementi su ili identični ili neusporedivi.
- Svaki **pus** sadrži najviše jedan najveći (najmanji) element.
- Najveći (najmanji) element **pus**-a je njegov jedinstven maksimalni (minimalni) element.
- Postoji **pus** koji ima jedinstveni minimalni (maksimalni) element, a nema najmanjeg (najvećeg) elementa.

Primjer:

Neka je $(S, \leq)$ neprazan **lus**. (S ćemo zvati “alfabet”)

- riječ je uređena n -torka $w := (a_1, \dots, a_n) \in S^n$ ($S^0 = \{\varepsilon\}$)
 w kraće zapisujemo $a_1 \dots a_n$
- $|w|$ — duljina riječi w (broj simbola od kojih se sastoji w)
- ε — prazna riječ ($|\varepsilon| = 0$)
- $S^* := \bigcup_{n \geq 0} S^n$ — skup svih riječi nad alfabetom S
 $S^+ := \bigcup_{n \geq 1} S^n = S^* \setminus \{\varepsilon\}$
- konkatencija — binarna operacija na S^*
 za $u = u_1 \dots u_r$ i $v = v_1 \dots v_s$ def. $u \cdot v := u_1 \dots u_r v_1 \dots v_s$
 $\rightarrow \forall w. w \cdot \varepsilon = \varepsilon \cdot w = w$ (ε je jedinica u monoidu $(S^*, \cdot)$)
- leksikografski uređaj na S^* :
 $u < v \Leftrightarrow \exists k \leq \min\{|u|, |v|\}$ t.d. $\forall i < k. u_i = v_i$ i $u_k < v_k$
 ili u je pravi prefiks od v (tj. $\exists w \in S^+$ t.d. $v = u \cdot w$)
- $u \leq v \Leftrightarrow u < v$ ili $u = v$

Zadatak:

Označimo s $\prec$ relaciju “biti pravi prefix” koja je za $u, v \in S^*$ definirana s $u \prec v \Leftrightarrow \exists w \in S^+ \text{ t.d. } v = u \cdot w$, te neka vrijedi $u \preceq v \Leftrightarrow u \prec v \text{ ili } u = v$. Tada je $(S^*, \preceq)$ **pus**.

Zadatak:

$(S^*, \leq)$ je **pus**.

Zadatak:

$(S^*, \leq)$ je **lus**.

Dobro utemeljeni i dobro uređeni skupovi

Definicija: $(A, <)$ je **dobro utemeljen** skup ako u A nema beskonačnih padajućih lanaca.

Teorem: $(A, <)$ je dobro utemeljen akko
 $\forall X \subseteq A . X \neq \emptyset \Rightarrow X$ sadrži minimalni element.

Definicija: $(A, <)$ je **dobro uređen** skup ako
 $\forall X \subseteq A . X \neq \emptyset \Rightarrow X$ sadrži najmanji element.

Teorem: $(A, <)$ je dobro uređen akko je on dobro utemeljen i linearno uređen.

Zadatak:

$(S^*, <)$ je dobro utemeljen skup.

Zadatak:

Da li je $(S^*, <)$ dobro uređen skup?

Zadatak:

- (i) $(S^n, <)$ je dobro uređen skup.
- (ii) Definirajmo $L_n := \bigcup_{k=0}^n S^k$.
Tada je $(L_n, <)$ dobro uređen skup.

Zadatak:

U kutiji se nalazi konačno mnogo kuglica na svakoj od kojih je zapisan jedan prirodni broj. Ponavljamo korake koji se sastoje od slijedećih dviju akcija:

- iz kutije izvučemo jednu kuglicu; označimo s k broj koji je zapisan na izvučenoj kuglici;
- u kutiju stavimo k kuglica na kojima su zapisani brojevi $0, 1, 2, \dots, k - 1$.

Dokažite ili opovrgnite: nakon konačno mnogo koraka kutija će biti prazna.